

UN SCEPTRU APARTININD EPOCII BRONZULUI DESCOPERIT IN CETATEA FEUDALA-TIMPURIE DE LA CAPIDAVA

IRINA CIOS

În urma săpăturilor efectuate în vara acestui an la Capidava, a fost scos la lumină un „sceptru” de piatră aparținând fazei tirzii a epocii bronzului, ce se înscrie în aria complexului cultural Coslogeni-Sabatinovka-Noua¹.

Semnalată de puțin timp (1970), cultura Coslogeni este atestată în sud-estul României, în Dobrogea și Bărăgan, de la Valea Mostiștei până în sudul Dunării, fiind prima cultură din faza tirzie a epocii bronzului cunoscută în această zonă. Apreciată ca o extindere a culturii Sabatinovka ce cuprinde pe parcursul secolelor XIV-XII î.e.n. zona de stepă dintre Niprul mijlociu și gurile Dunării, cultura Coslogeni dovedește o evoluție aparte.

În ceea ce privește cultura Noua, aceasta cuprinde regiunile ocupate anterior de purtătorii culturilor Monterou, Belopotok-Costișa și Vittenberg dintre cursul superior al Nistrului și limita răsăriteană a munților Apuseni.

Caracterizat prin așezări de tip cenușar (zolniki) complexul cultural Coslogeni-Sabatinovka-Noua prezintă ca trăsături comune: o ceramică de factură grosolană, cu suprafața poroasă, având un repertoriu formal și decorativ redus; utilaj de os, seceri, psalii, cuțite și sule; obiecte de bronz, destul de rare, în așezări, mărginite la câteva tipuri de ace, securi, culturi, pumnale; lame și răzuitoare de silex, obiecte din piatră, rișnițe, topoare, ciocan, măciuci sferice, tipare de bronz și aceste „sceptre” de piatră proprii fazelor timpurii ale culturilor Coslogeni și Sabatinovka, pătrunzând și în aria culturii Monteoru².

Deși este o descoperire izolată, nesituându-se într-un context aparținând aceleiași perioade istorice, „sceptrul” de la Capidava se integrează, ca loc de descoperire, în aria așezărilor de tip Coslogeni.

Situată în apropierea comunei Topalu, Capidava se înscrie în linia de fortificare a Dunării, inițiată de romani, rămânând timp de mai multe secole un centru de locuire. Săpăturile din vara acestui an de la Capidava, conduse de Radu Florescu, au avut ca obiectiv clarificarea stratului de bordeie aparținând epocii feudal-timpurii în zona vestică și sud-vestică a cetății.

Bordeiul în care a fost găsit „sceptrul” (B 44) aparține nivelului IV ce se înscrie în timp la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului X e.n.

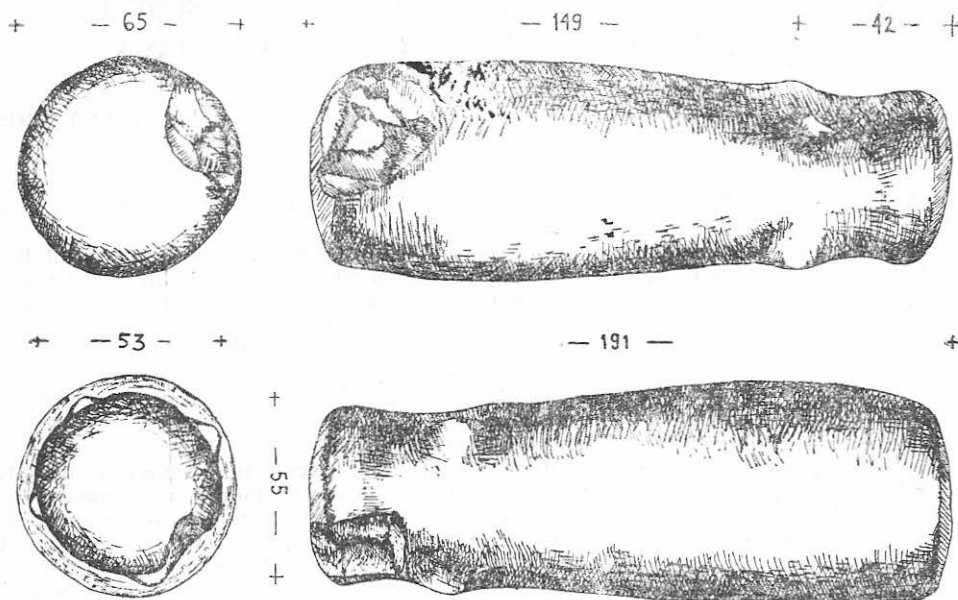
Descoperit în stratul de dărâmături, „sceptrul” se afla în colțul de est, asociat cu dărâmături și fragmente ceramice aparținând epocii feudal-timpurii, pe aceeași latură cu soba, situată în colțul de nord, foarte aproape de nivelul podelei.

^{1, 2, 4, 5} Sebastian Morintz, Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii, Ed. Academiei RSR, București, 1978, p. 147 și următoarele.

Tot în acest bondei au mai fost găsite un fragment de piatră de rîșniță, o tavă de cereale (fragmentară), bucăți de metal, probabil cuie, fusaiole și greutatea de năvod, un mare număr de fragmente ceramice, toate aparținînd stratului roman, precum și oase de pești și animale.

Prin urmare, contextul nu ne oferă prea multe date cu privire la „sceptru”, acesta fiind găsit într-o poziție secundară.

Inscriindu-se în seria tipologică proprie numai culturilor Coslogeni și Sabatinovka, acest „sceptru” de piatră, probabil diorit, are următoarele dimensiuni³: înălțimea maximă — 191; diametrul maxim — 65; diametrul bazei inferioare — 62; diametrul bazei superioare — 53 sau 55; diametrul la butoni — 61; înălțime la butoni — 149; 142; 149; 150; diametrul minim — 51; înălțimea diametrului minim — 165; diametrul sub butoni — 57; înălțime diametru sub butoni — 142.

De formă tronconică, ușor evazată în partea superioară, acest sceptru are patru butoni cam la 4 cm sub baza inferioară.

Suprafața sa, lustruită prin șlefuire, prezintă două ciobituri, una mai mare în partea de jos, alta mai mică în partea opusă, sus, ca rezultat al unei loviri pe verticală. Planul inferior și cel superior sînt tocite asimetrice.

Cumulînd aceste observații privitoare la contextul arheologic și la starea de conservare tragem concluzia că acest obiect a fost refolosit în epoca feudală-timpurie, probabil ca frecător sau pisălog.

Celelalte obiecte de același tip, descoperite în aria culturilor Coslogeni și Sabatinovka, prezintă caracteristici asemănătoare⁴.

Sculptate în roci dure, lustruite prin șlefuire, aceste „sceptre” au un corp tronconic, prelung, uneori aproape cilindric, mai îngust în partea superioară, avînd capătul superior mai mult sau mai puțin bombat, și uneori un umăr pe care se reliefează patru butoni.

Asemănătoare atît ca formă cît și ca dimensiuni, „sceptrele” variază ca înălțime între 210 și 250 mm, diametrul maxim al bazei avînd valori între 65 și 75 mm.

³ Toate dimensiunile sînt date în mm.

Avînd o arie de răspîndire destul de largă, ce se întinde de la Nipru și pînă la Valea Mostiștei, aceste „sceptre” au fost găsite la distanțe relativ mari unele față de altele, fiind în unele cazuri descoperiri întîmplătoare sau lipsite de un context arheologic relevant asupra destinației lor.

Pe teritoriul României au mai fost descoperite „sceptre” la Dorobanțu (singurul găsit într-o așezare), pe Valea Mostiștei la Coțofanca și Vlădiceasca, la Galați, pe malul bălții Cătușa (aici „sceptrul” avînd un aspect deosebit, cu corpul fațetat în 16 suprafețe și cu butoni laterali, grup aparținînd culturii Coslogeni).

Tot pe teritoriul României se situează descoperirea de la Băiești Aldeni (jud. Buzău); de la Fitienești (jud. Vrancea) și de la Voinești (jud. Vaslui) situate în aria culturii Monteoru.

În ceea ce privește cultura Sabatinovka au fost făcute descoperiri la Ușkalka (pe Nipru) și la Cikalovka (R.S.S. Ucraineană) în așezări de mari dimensiuni, precum și la Volgograd, Poltava, Cuban, în R.S.S. Ucraineană și în R.S.S. Moldovenească⁵.

Acest tip de obiecte nu poate fi inclus în caracteristicile culturii Noua, descoperirile situîndu-se numai la limita sudică a acesteia și aparținînd în mare parte etapei tirzii, Monteoru, într-o fază anterioară definirii culturii Noua.

Prin urmare, aceste prezențe pot fi considerate un aport estic adus de purtătorii culturilor Sabatinovka sau Coslogeni.

Referitor la funcția acestui obiect, ea este puțin clarificată. Dat fiind mica frecvență a acestor „sceptre” precum și absența unui dispozitiv de prindere sau înmănușare și a unei părți vizibil active, obiectele au fost apreciate ca avînd un caracter reprezentativ.

Această serie tipologică nu mai revine în timp, fiind caracteristică epocii bronzului.

Doar în neolitic, mai sînt atestate obiecte cu funcții reprezentative, tot din piatră, avînd forma stilizată a unui cap de cal⁶.

În concluzie, prezența „sceptrului” la Capidava atestă existența în zonă a unei culturi aparținînd epocii tirzii a bronzului (probabil la Topalu, unde au fost deja semnalate urme hallstattiene), îmbogățînd seria descoperirilor din aria culturii Coslogeni.

⁶ M. Burudin, SCIV, 1975, 2.

BRONZE AGE SCEPTRE DISCOVERED IN THE EARLY FEUDAL FORTRESS OF CAPIDAVA

I. Cioș

Capidava, situated in the proximity of the Topalu commune, is part of the fortification line of the Danube built by the Romans and used as a dwelling centre for centuries.

The Capidava excavations proceeded during the summer of 1986 under the supervision of Radu Florescu. Their aim was to clear the layer of early feudal hovels in the western and south-western area of the fortress. The stone 'sceptre' is a late bronze age specimen which illustrates the Coslogeni — Sabatinovka — Noua cultural complex.

The 'sceptre' was found among the ruins, in one of the hovels (B44), in the eastern corner, among ceramic fragments belonging to the early feudal period, on the same side with the stove, very near to the floor level.

The 'sceptre' has features typical of the Coslogeni and Sabatinovka cultures. It is made of stone, diorite presumably, and has the following dimensions (in millimeters): maximum height — 191; maximum diameter — 65; diameter of the lower side — 62; diameter of the upper side — 53,55; diameter at the level of the studs — 149, 142, 149, 150; minimum diameter — 51; height of minimum diameter — 165; diameter beneath the level of the studs — 57; height of diameter beneath the level of the studs — 142.

The form of the 'sceptre' is that of a frustum of a cone, slightly widening upwards. At about 40 millimeters beneath the upper side are four studs. The polished surface has two chips: a larger one on the lower side and a smaller one on the upper side, both due to a vertical stroke. The upper and the lower sides reveal a lop-sided wear.

Summing up the above, we may conclude that the object was used during the early period either as a rubber or as a pestle. Similar objects have been found in layers illustrative of the Coslogeni culture (Vlădiceasca, Coțofanca, Dorobanțu) and the Sabatinovka culture (Uskalka, Fitionești, Cikalovka), but their position was irrelevant as to their use. Little has been elucidated in this respect so far. Such 'sceptres' are scarce and there is no evidence of a gripping or gloving device. That is why they are considered as having a representative character.

The conclusion of the paper is that the discovery of the Capidava 'sceptre' ascertains the presence in the area of a late bronze age culture (presumably at Topalu, where Hallstattian traces have already been uncovered) and increases the number of discoveries related to the Coslogeni culture.